

NOTAT

Kommentarer til regjeringens forslag til statsbudsjett for 2024
Stortingets Næringskomite
12. oktober 2023

Prop. 1 S (2023 – 2024) Landbruks- og matdepartementet, kapittel 1115 og 4115 Mattilsynet

Det er positivt at bevilgningen til Mattilsynets øker med 6,3 prosent i 2024 som er godt over anslaget for prisvekst på 3,8 prosent. NHO Mat og Drikke opplever at Mattilsynet sliter med å løse sentrale oppgaver av stor betydning for næringen, og særlig opplever vi at matområdet gis for lav prioritet. Mat- og drikkeproduksjon er et gjennomregulert område som er harmonisert med EU gjennom EØS-avtalen. Oppfølging av EUs regelverksprosesser gjennom fremme av norske data og posisjoner, strukturert implementering i Norge og lett tilgjengelig veiledning om regelverket, er avgjørende for mat- og drikkenæringens konkurransekraft. NHO Mat og Drikke er bekymret over redusert ressursbruk og innsats på disse områdene, særlig i lys av at også nye store saker skal følges opp bl.a. økt innsats for utvikling av bærekraftige matsystemer.

I budsjettframlegget framheves brukermedvirkning og digitalisering som viktige satsninger for Mattilsynet, men NHO Mat og Drikke savner synlige resultater. Brukerdialogen er lite konkret og målrettet. NHO Mat og Drikke mener at Mattilsynet må prioritere høyere arbeidet med regelverksutvikling på EØS-nivå, og at næringen systematisk involveres i dette arbeidet tidlig i prosessene. NHO Mat og Drikke mener videre at Mattilsynet må ha budsjettmessige rammer som er tilpasset deres oppgaver og om nødvendig tilføres ressurser.

Prop. 1 S (2023-2024) Nærings- og fiskeridepartementet. Kapittel 1 Regjeringens nærings- fiskeri- og havpolitikk.

Regjeringen sier i kapittel 1 i Prop. 1 S (2023-2024) bl.a. at:

"(...) Målet for næringspolitikken er størst mulig samlet verdiskaping i norsk økonomi, noe som innebærer at all næringsvirksomhet må være sosialt, miljømessig og økonomisk bærekraftig, og ikke gå ut over jordens tåleevne. Næringspolitikkenes oppgave er ikke å styre ressursene, men å legge til rette for at lønnsomme bedrifter og arbeidsplasser kan skapes og fortsette å skape verdier for samfunnet."

Forutsetningene for næringspolitikken slik en er beskrevet ovenfor er forutberegnelige og konkurransedyktige rammevilkår. For mat- og drikkeprodusentene og den samlede verdikjeden for mat og drikke, er det avgjørende at rammevilkårene, og det samlede avgiftstrykket på mat- og drikke er forutberegnelige, og er tilpasset næringens internasjonale konkurransesituasjon. Dette innebærer bl.a. at avgiftsnivået på grensehandelsutsatte varer må harmoniseres med nivået i Sverige for å gi likere konkurransevilkår, som i sin tur vil bidra til å redusere grensehandelen.

Regjeringen anslår i statsbudsjettet 2024 en generell prisvekst på 3,8 prosent. Regjeringen foreslår videre å øke avgiftene på grensehandelsutsatte varer som alkohol med 3,8 prosent, emballasjeavgiftene øker innenfor intervallet med 3,8 til 3,9 prosent, og tobakk innenfor intervallet 4,0 og 4,3 prosent. Indeksregulering av avgifter øker prisforskjellene mellom Norge og Sverige og svekker norsk konkurransekraft i møte med internasjonal konkurranse i form av grensehandel. Indeksregulering av avgiftene på enkelte produkter over den generelle prisveksten som for tobakksvarer øker prisforskjellen på disse produktene ytterligere og motiverer norske forbrukere til å handle slike varer i Sverige fremfor Norge.

Svekkelsen av mat- og drikkenæringens rammevilkår knyttet til grensehandel skjer i en situasjon skjer der Statistisk sentralbyrås (SSB) nye og forbedrede grensehandelsstatistikk viser at grensehandelen igjen vokser etter pandemien, og er på vei tilbake til høye nivåer. SSBs tall viser at grensehandelen økte fra 2,2 milliarder i 2. kvartal 2022 til 2,6 milliarder i 2023. I løpet av første halvår i 2023 grensehandlet nordmenn for 4,5

milliarder kroner fordelt på 2,3 millioner dagsturer. Grensehandelen øker også kraftig fra første til andre kvartal 2023. På tross av økningen i 2023 ligger den lavere enn i toppåret 2019.

Selv med høy prisvekst på mat- og drikke i nabolandene våre så er det fremdeles betydelige prisforskjeller på tungt avgiftsbelagte varer som alkoholholdige drikkevarer og tobakksprodukter. Grensehandelsstatistikken viser at disse produktene utgjorde 25,7 prosent av grensehandelen første halvår 2023. Statistikken viser videre at grensehandel med langtidsholdbare produkter som alkohol, tobakk og brus- og mineralvann utgjorde 37 prosent, mens ordinære dagligvarer utgjorde 42 prosent av grensehandelen første halvår. Tungt avgiftsbelagte varegrupper, og langtidsholdbare varer er med andre ord lokkevarer, som driver grensehandel med ordinære dagligvarer som ikke er tungt avgiftsbelagt. Mat- og drikkeprodukter utgjorde til sammen 79 prosent av all grensehandel første halvår 2023. Økning av avgifter på grensehandelsutsatte varer vil stimulere til fortsatt vekst i grensehandel i 2024.

Regjeringen sier selv i kapittel 2.4.2 i Prop. 1 LS (2023-2024) Skatter, avgifter og toll 2024 at

(...) Et høyt avgiftsnivå på forbruksvarer kan medføre økt grensehandel, tax free-handel, smugling og hjemmebrenning av alkohol. Slik uregistrert omsetning svekker kontrollen med forbruket, og innebærer tap av avgiftsinntekter. Helseeffektene ved at avgiftsleggingen normalt reduserer forbruket, må vurderes opp mot de samfunnsmessige kostnadene ved uregistrert omsetning."

Under kapittel 7.2 Avgift på alkohol, og 7.3 Avgift på tobakksvarer mv. har regjeringen likelydende formuleringer som sier at

"(...) Avgiften øker prisen på alkoholholdige drikkevarer [og tobakksvarer]. Dette bidrar til redusert forbruk av alkohol [og tobakk], slik at de helsemessige skadene fra bruk av alkohol [og tobakk] også reduseres. En høy avgift kan imidlertid føre til økt grensehandel, tax free-handel, hjemmeproduksjon og smugling. Slik omsetning svekker kontrollen med forbruket, og innebærer tap av avgiftsinntekter."

Når det gjelder avgiftsnivået på tobakksvarer så sier regjeringen i omtalen av kapittel 7.3 Avgift på tobakksvarer mv. at tall fra Folkehelseinstituttet indikerer at om lag 40 prosent av tobakksforbruket i Norge enten stammer fra grensehandel, smugling eller tax free.

Faktagrunnlaget ovenfor viser med tydelighet det uheldige med avgiftsøkninger i Norge i 2024. Økningene vil stimulere til økt grensehandel, og økt uregistrert forbruk av alkohol og tobakk. Som et positivt tiltak for å redusere grensehandelen burde avgiftene som et minimum holdes uendret fra 2023 til 2024, noe som i tillegg vil gi tid til å utrede effektive tiltak for en permanent reduksjon av grensehandelen.

Regjeringen anerkjenner grensehandel som en alvorlig problemstilling i Hurdalsplattformen, som i kapittelet om Handel og eksportfremme bl.a. sier:

Regjeringen vil (...) Gjennomgå grensehandelsproblematikken i lys av erfaringene fra koronapandemien og fra andre land, som Danmark, og foreslå konkrete tiltak som reduserer grensehandelen og styrker konkurransekraften til norsk næringsliv.

Det er dialog mellom næringsministeren og Grensehandelsalliansen om oppfølgingen av dette punktet i Hurdalsplattformen. Så langt er det ikke kommet noe konkret ut av denne dialogen.

Reduksjon i grensehandel handler om trygge arbeidsplasser og lønnsomme bedrifter i mat- og drikkenæringen, og forbrukervelferd gjennom lavere priser i Norge. Redusert grensehandel handler videre om å få en større del av nordmenns kjøp av alkohol og tobakk over på lovlige norske kanaler, slik at både omsetning, salg og avgiftsinntekter skjer i Norge. Den beste måten for å finne tiltak som permanent reduserer grensehandelen er en offentlig utredning av avgifter og andre rammevilkår som driver grensehandelen, for å finne tiltakene som gir den ønskede effekten.